

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อสำรวจการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาและความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบริการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนักงานหอสมุดกลาง และบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะทุกคณะ นำไปปรับปรุงแก้ไขการให้บริการของห้องสมุดแต่ละแห่งให้ดียิ่งขึ้น และสนองความต้องการของนักศึกษามากขึ้น

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาทุกคณะของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งนี้ได้เลือกตัวอย่างมาเป็นสัดส่วนกับจำนวนนักศึกษาในคณะต่าง ๆ โดยใช้ขนาดของตัวอย่างเป็นร้อยละ 25 หรือจำนวน 634 คน จากจำนวนนักศึกษาทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะทั้งแบบที่เฉพาะเจาะจงให้ตอบ และที่เปิดโอกาสให้เลือกตอบโดยเสรี แบบสอบถามดังกล่าวแบ่งออกเป็น 6 ตอน ครอบคลุมเนื้อหาสาระของขอบเขตที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ได้อย่างพอเพียง ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้นักศึกษาตอบในชั้นเรียน และเก็บกลับคืนทันทีหลังจากตอบเสร็จ แบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งสิ้น 627 ชุด หรือร้อยละ $\frac{98.9}{100}$ ของตัวอย่างที่ต้องการ หรืออาจคิดเป็นตัวอย่างขนาดประมาณร้อยละ 25 จากประชากรทั้งหมด

สรุปผลการวิจัย

นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม เป็นนักศึกษาชายร้อยละ 59.6 นักศึกษาหญิงร้อยละ 40.4 หรืออาจจำแนกตามระดับการศึกษาคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 21.5 ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 28.9 ชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 24.4 และชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 25.2 นักศึกษา

ดังกล่าวมีความถี่ในการใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละครั้งมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมาคือใช้สัปดาห์ละครั้งร้อยละ 22.6 ใช้ห้องสมุดอย่างน้อยเดือนละครั้งร้อยละ 19.3 ส่วนนักศึกษาที่ใช้ห้องสมุดทุกวันและที่มีความไม่แน่นอนในการใช้ห้องสมุด มีอัตราเท่ากับคือร้อยละ 9.9 ในแต่ละกลุ่ม สำหรับร้อยละของนักศึกษาที่ใช้ห้องสมุดในเวลาต่าง ๆ มีอัตราใกล้เคียงกันคือ นักศึกษานิยมใช้ห้องสมุดในวันที่ไม่มีชั่วโมงเรียนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมาคือ หลังเลิกเรียนร้อยละ 25.4 นักศึกษามีเวลาใช้ห้องสมุดไม่แน่นอนร้อยละ 24.2 และใช้ห้องสมุดระหว่างชั่วโมงเรียนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 23.4

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดต่อการศึกษา นั้น นักศึกษาร้อยละ 72.7 มีความเห็นว่าห้องสมุดมีความสำคัญมาก ร้อยละ 23.0 เห็นว่ามีความสำคัญปานกลาง ร้อยละ 4.3 เห็นว่ามีความสำคัญน้อย และร้อยละ 0.3 มีความเห็นว่าห้องสมุดไม่มีความสำคัญเลย นักศึกษามีจุดประสงค์ในการใช้ห้องสมุดเพื่อค้นคว้าประกอบการเรียนมากที่สุดถึงร้อยละ 97.1 รองลงมาได้แก่การใช้ห้องสมุดเพื่อเขียนรายงานหรือภาคิพนธ์ร้อยละ 79.1 นักศึกษาใช้ห้องสมุดเป็นที่รวมกลุ่มทบทวนตำราเรียนหรือทำรายงาน หรือเตรียมการอภิปรายในชั้นเรียนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 32.0 จากจุดประสงค์ในการใช้ห้องสมุดดังกล่าว นักศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้ห้องสมุดและวิธีค้นหาสิ่งที่ต้องการจากห้องสมุด คือ นักศึกษาจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 73.8 ศึกษาวิธีใช้ห้องสมุดด้วยตนเอง รองลงมาได้แก่การขอคำแนะนำจากบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดร้อยละ 56.5 นักศึกษาได้ศึกษาวิธีใช้ห้องสมุดจากหลักสูตรปริญญาตรีร้อยละ 32.7 แต่ นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ และแพทยศาสตร์ไม่มีการศึกษาดังกล่าว สำหรับวิธีค้นหาสิ่งที่ต้องการจากห้องสมุดนั้น ร้อยละของนักศึกษาที่ใช้บัตรรายการมีอัตราสูงกว่าร้อยละของนักศึกษาที่ค้นหาสิ่งที่ต้องการด้วยการเดินดูจากชั้นหนังสือหรือวารสารเพียงเล็กน้อย คือคิดเป็นร้อยละ 82.1 และ 70.5 ตามลำดับ และจากการใช้ห้องสมุดดังกล่าวข้างต้น นักศึกษานิยมใช้หนังสือ หนังสือพิมพ์และวารสารมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 98.0,

91.8, และ 90.1 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าโสภณวศุฑูมีผู้นิยมใช้น้อยมาก ในค่านบริการต่าง ๆ นั้น บริการที่นักศึกษานิยมใช้สูงสุดคือบริการยืมหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ แต่บริการบรรณานุกรมเฉพาะวิชาได้รับความนิยมน้อยที่สุด

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบริการของสำนักงานหอสมุดกลางอาจสรุปได้ว่า นักศึกษามีความเห็นโดยเฉลี่ยว่าสำนักงานหอสมุดกลางอยู่ไกลมีอากาศร้อนอบอ้าว ตลอดจนมีเสียงและแมลงรบกวนในเวลากลางคืนมาก และมีความเห็นว่าห้องสุขาสกปรก นักศึกษามีความพอใจเกี่ยวกับครุภัณฑ์ เช่นจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นหนังสือ ชั้นวารสาร และชั้นหนังสือพิมพ์ในระดับปานกลาง แต่มีความเห็นว่า แผนป้ายหรือตู้จัดนิทรรศการมีความเหมาะสมน้อย นักศึกษาทุกคนมีความเห็นโดยเฉลี่ยว่า สำนักงานหอสมุดกลางไม่มีหนังสือและวารสารที่ต้องการใช้ ทั้งยังมีจำนวนน้อย ไม่พอกับความต้องการและค่าสมัย คดีวารสารไม่มีเรื่องที่ต้องการใช้ ไม่มีเครื่องมือช่วยค้น โสภณวศุฑูซึ่งเก่าและชำรุดมาก ในค่านระเบียบข้อบังคับของการให้บริการนั้น นักศึกษาไม่พอใจเวลาเปิด - ปิดบริการ และมีความเห็นว่าควรจะเปิดบริการนอกเวลาให้มากกว่าเดิม สำนักงานหอสมุดกลางให้ยืมหนังสือได้น้อยเดิมในระยะสั้น ตลอดจนอัตราค่าบริการตายเอกสารแพงมาก สำหรับบริการและกิจกรรมทั้ง 16 ประเภทเป็นที่พอใจของนักศึกษาในระดับปานกลางและน้อย จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักศึกษาต้องการให้สำนักงานหอสมุดกลางปรับปรุงทั้งในค่านหนังสือ วัสดุการอ่านอื่น ๆ โสภณวศุฑู เจ้าหน้าที่ บริการ ตลอดจนติดตั้งเครื่องปรับอากาศอัตโนมัติห้องจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม และสร้างอาคารสำนักงานหอสมุดกลางหลังใหม่

สำหรับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบริการของห้องสมุดคณะนั้น นักศึกษาจะใช้ห้องสมุดคณะตนเป็นส่วนใหญ่ และใช้บริการห้องสมุดคณะอื่น ๆ ค่อย ซึ่งนักศึกษาคณะเขาใช้บริการห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ แต่ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ไม่มีนักศึกษาจากต่างคณะมาใช้เลย นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการของห้องสมุดคณะคล้ายคลึงกัน คือ เนื้อที่ของห้องสมุดคณะแต่ละแห่งมีขนาดแคบมาก โต๊ะและ

เก้าอี้ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ใช้ ระบบการจัดตั้งพิมพ์รัฐบาล และเนื้อความของสิ่งพิมพ์ รัฐบาล จุลสาร และกฤตภาคไม่ทันสมัย ห้องสมุดคณะไม่มีหนังสือเล่มที่ต้องการ วารสาร ใหม่มาลำซาและมีจำนวนน้อย นักศึกษาไม่พอใจเวลา เปิด - ปิด บริการ และต้องการ ให้เปิดบริการนอกเวลาด้วย ห้องสมุดคณะให้ยืมหนังสือได้จำนวนน้อยเล่มใน ระยะสั้น และไม่มีบรรณารักษ์ที่มีความรู้อย่างแท้จริงคอยช่วยเหลือ นักศึกษาพอใจบริการและกิจกรรม ของห้องสมุดคณะในระดับปานกลางและน้อย เช่นเดียวกับสำนักงานหอสมุดกลาง และ ต้องการให้ห้องสมุดคณะปรับปรุงเวลาเปิดบริการ เพิ่มจำนวนหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ ตลอดจนจำนวนเจ้าหน้าที่และติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

สรุปได้ว่าในการวิจัยครั้งนี้ มีปัญหาและข้อเสนอแนะที่คล้ายคลึงกับงานวิจัยที่ มีผู้ทำการวิจัยไว้แล้ว เช่น งานวิจัยของสมจิตต์ ปิยธรรม เมื่อ พ.ศ. 2507 เรื่องนิสิตจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยกับหอสมุดกลาง งานวิจัยของสมพิศ กฤตติกาณูล เมื่อ พ.ศ. 2508 เรื่องความสนใจในการอ่านหนังสือของนิสิตชั้นปีที่ 1-5 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย และงานวิจัยของทัศน หาญพล เมื่อ พ.ศ. 2520 เรื่องการใช้ บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน ในเรื่อง โต๊ะเก้าอี้มีจำนวนน้อย หนังสือและวารสารมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ตรงกับ ความต้องการ นักศึกษาต้องการให้เพิ่มจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ หนังสือ วารสาร เพิ่มจำนวน เจ้าหน้าที่และขยายเวลาให้บริการ ตลอดจนปรับปรุงกิจกรรมรายาของเจ้าหน้าที่เป็นต้น

อภิปรายผล

1. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าห้องสมุดมีความสำคัญต่อการศึกษามาก แต่ เป็นที่น่าสังเกตว่านักศึกษาที่ใช้ห้องสมุดทุกวันมีจำนวนน้อยที่สุด แต่นิยมใช้ห้องสมุดมากกว่า สัปดาห์ละครั้งในวันที่ไม่มีชั่วโมงเรียนและหลังเลิกเรียนมากที่สุด เช่นเดียวกับงานวิจัย ของ ทัศน หาญพล เรื่องการใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยราม- คำแหง เมื่อ พ.ศ. 2520 ซึ่งต่างจากงานวิจัยของ สมจิตต์ ปิยธรรม เมื่อ พ.ศ. 2507

เรื่อง นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับหอสมุดกลาง ที่พบว่านิสิตชั้นปีที่ 4 เข้าใช้ห้องสมุด สัปดาห์ละครั้ง การที่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นมีอัตราการใช้ห้องสมุดดังกล่าว เนื่อง มาจากสำนักงานหอสมุดกลางอยู่ไกลจากอาคารเรียนและหอพักมาก ซึ่งสอดคล้องกับความ คิดเห็นของผู้อำนวยการสำนักงานหอสมุดกลางด้วย สำหรับห้องสมุดขณะนั้น อยู่ไกลจาก หอพักเป็นส่วนใหญ่นักศึกษาจะใช้ห้องสมุดแค่ได้สะดวกเมื่อมีชั่วโมงเรียนที่คณะเท่านั้น ดังนั้นนักศึกษาจะต้องเสียเวลาในการเดินทางไปที่บริการของสำนักงานหอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะมาก ด้วยเหตุนี้เองนักศึกษาจึงไม่กระตือรือร้นในการใช้ห้องสมุด ทั้งนี้ เห็นว่าห้องสมุดเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษา

2. นักศึกษาที่ได้ศึกษาวิธีใช้ห้องสมุดจากโรงเรียนมัธยมและจากหลักสูตร ปริญญาตรีมีอัตราน้อยมาก นักศึกษาบางคณะไม่มีการศึกษาดังกล่าวเลย ด้วยเหตุนี้เอง ร้อยละของนักศึกษาที่ค้นหาสิ่งที่ต้องการด้วยการเดินดูจากชั้นหนังสือและชั้นวารสารจึงมี อัตราสูงมาก และจากการที่นักศึกษาไม่เข้าใจวิธีใช้ห้องสมุด ทำให้ไม่อาจทราบถึงบริการ ต่าง ๆ ของห้องสมุดได้อย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้จากผลการวิจัยว่า นักศึกษาใช้บริการเพียง ไม่กี่ประเภทเท่านั้น ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ ได้ ตระหนักถึงความสำคัญในการให้ความรู้ขั้นพื้นฐาน ความการใช้ห้องสมุดแก่นักศึกษา จึงได้ เปิดสอนวิชาการใช้หนังสือและห้องสมุด เป็นวิชาเลือกเสรีให้นักศึกษาทุกคณะได้เลือก เรียนทุกภาคการศึกษา วิชาดังกล่าวจะช่วยให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้ห้องสมุด เป็นอย่างดี คาดว่าในเวลาอีกไม่นานนัก นักศึกษาจะใช้ห้องสมุดให้เป็นประโยชน์ต่อ การศึกษาของตนได้อย่างสมบูรณ์

3. ในคานห้องสมุดคณะพบว่าห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์มี นักศึกษาจากทุกคณะเข้าใช้ เนื่องมาจากหนังสือในห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์และอักษร- ศาสตร์ ส่วนมากเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของทุกคณะ นอกจากนี้ทางคณะยังได้ จัดสอนวิชาพื้นฐานและวิชาเอกบางสาขาวิชาให้กับนักศึกษาคณะอื่น ๆ ด้วย สำหรับห้อง สมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ไม่มีนักศึกษาจากต่างคณะเข้าใช้เลย ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่า

ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์มีหนังสือในสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากการเรียนการสอนในคณะอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง จึงเป็นเหตุให้นักศึกษาคณะอื่น ๆ ไม่สามารถเข้าใช้ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้

4. มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกำหนดว่า อาคารห้องสมุดควรเป็นเอกเทศ และมีเนื้อที่เพียงพอที่จะดำเนินการภายใน 10 - 15 ปี โดยไม่ต้องขยายห้องสมุดใหม่ สามารถควบคุมการเข้าออกของผู้ใช้ได้อย่างรัดกุม มีที่นั่งอ่านหนังสือหนึ่งในสามของจำนวนนักศึกษาเป็นอย่างน้อย มีแสงสว่างพอเพียง และควรคิดเครื่องปรับอากาศ สำนักงานหอสมุดกลางเพียงแห่งเดียวที่มีอาคารเป็นเอกเทศ ห้องสมุดคณะทุกแห่งตั้งอยู่ในส่วนหนึ่งของอาคารเรียน และห้องสมุดเหล่านั้นมีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่คับแคบ อากาศร้อนอบอ้าว บางแห่งมีทางเข้าออกหลายทาง ควบคุมยาก เช่น เกี่ยวกับการวิจัยของ ดวงเนตร รัตนเสนีย์ เมื่อ พ.ศ. 2519 เรื่องปัญหาการบริหารงานห้องสมุดในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษา ซึ่งตรงกับความเป็นจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาคารสำนักงานหอสมุดกลางชั้นบนซึ่งเป็นส่วนที่ให้บริการ ในฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนอบอ้าวมาก และมีอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ซึ่งทั้งนั้นนอกจากจะเนื่องมาจากภูมิอากาศแล้ว การออกแบบอาคารก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย ห้องสมุดทุกแห่งของมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีที่นั่งอ่านรวมกันไม่ถึงหนึ่งในสามของจำนวนนักศึกษา แต่ในขณะที่ทำการวิจัยนี้สำนักงานหอสมุดกลางได้ต่อเติมอาคารชั้นล่างด้านหน้าเป็นห้องอ่านวารสาร ห้องโสตทัศนศึกษา และห้องพิพิธภัณฑ์ ทำให้จำนวนที่นั่งอ่านมีอัตราเพิ่มขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้มีห้องสมุดคณะเพียงสองแห่งที่คิดเครื่องปรับอากาศ แต่ก็เพียงเฉพาะในบริเวณที่ให้บริการเท่านั้น

ในคานครุภัณฑ์ ห้องสมุดส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องขาดแคลนชั้นหนังสือ ชั้นวารสาร และโต๊ะเก้าอี้สำหรับให้บริการ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์เพียงแห่งเดียวที่มีปัญหาเกี่ยวกับครุภัณฑ์มีจำนวนมากเกินกว่าที่จะเก็บไว้ในห้องสมุดได้หมด การที่ห้องสมุดส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับอาคารและขาดแคลนครุภัณฑ์ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเข้าใช้บริการ

น้อยกว่าที่ควร มหาวิทยาลัยควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดหาครุภัณฑ์ให้เพิ่มมากขึ้น

5. จากการสำรวจความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดทั้ง 7 แห่ง และนักศึกษา บุคคลทั้ง 2 กลุ่มยกเว้นบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หนังสือในห้องสมุดมีจำนวนน้อย ไม่พอกับความต้องการของนักศึกษา ห้องสมุดจะให้บริการแก่ผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ จะต้องมีความหนังสือตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย คือ ไม่น้อยกว่า 50,000 เล่ม แม้ว่าจำนวนหนังสือทั้งหมดในห้องสมุดทั้ง 7 แห่งของมหาวิทยาลัยขอนแก่นจะไม่ต่ำกว่ามาตรฐานก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแต่ละห้องสมุดแล้ว จะเห็นได้ว่าจำนวนหนังสือมีความแตกต่างกันมาก คือมีจำนวนหนังสือภาษาไทยตั้งแต่ 43 - 9715 เล่ม หนังสือภาษาต่างประเทศตั้งแต่ 1366 - 39785 เล่ม หนังสือดังกล่าวบางชื่อเรื่องมีผู้ใช้มาก บางชื่อเรื่องไม่มีผู้ใช้เลย และนักศึกษาส่วนมากต้องการให้ห้องสมุดจัดหาหนังสือวิชาการภาษาไทยให้มากขึ้น ซึ่งตรงกับกรวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2520 ของ ทัศนีย์ หาญผล เรื่องการให้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีจำนวนหนังสือภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศ ซึ่งต่างกับห้องสมุดทุกแห่งของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มีหนังสือภาษาต่างประเทศมากกว่าภาษาไทย ดังนั้นการจัดหาหนังสือวิชาการภาษาไทยให้เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ห้องสมุดทุกแห่งควรกระทำเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา

6. สำนักงานหอสมุดกลางเพียงแห่งเดียวที่มีบริการครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย คือบริการให้ยืมหนังสือและวารสาร บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการถ่ายเอกสาร บริการหนังสือจอง และบริการโสตทัศนวัสดุ สำหรับห้องสมุดคณะ มีบริการเพียงบางประเภท เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ที่จะรับผิดชอบโดยตรง และขาดเจ้าหน้าที่ที่จะให้บริการโดยทั่วไป ห้องสมุดคณะจึงไม่สามารถจัดบริการให้ครบถ้วนได้ จากการสำรวจบุคลากรของห้องสมุด พบว่า

สำนักงานหอสมุดกลางเพียงแห่งเดียวที่มีหัวหน้าบรรณารักษ์ซึ่งมีวุฒิปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์ และมีบรรณารักษ์ฝ่ายต่าง ๆ ที่มีวุฒิต่างทางบรรณารักษศาสตร์อีก 4 คน แต่ห้องสมุดคณะทุกแห่งมีเพียงเจ้าหน้าที่ระดับ มศ. 3 และ มศ. 6 และปวส. เป็นผู้ให้บริการโดยมีอาจารย์ภายในคณะที่ได้รับการแต่งตั้งให้รับผิดชอบห้องสมุดคณะเป็นผู้ควบคุมห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์เพียงแห่งเดียว ที่มีบรรณารักษ์วุฒิปริญญาตรีสาขาอื่นรับผิดชอบการดำเนินงานและการให้บริการของห้องสมุดโดยตรง บรรณารักษ์ห้องสมุดทุกแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะ มีความต้องการบุคลากรที่มีวุฒิต่างทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อรับผิดชอบงานด้านเทคนิค และบริการของห้องสมุด ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดคณะ เป็นเครื่องยืนยันได้อย่างดีว่าเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดคณะเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้บริการด้านการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าไม่ได้เลย ในเรื่องบุคลากรนี้ มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกำหนดว่า ห้องสมุดควรอยู่ภายใต้การบริหารงานของหัวหน้าบรรณารักษ์ ซึ่งมีวุฒิปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์เป็นอย่างต่ำ และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ควรจะมีวุฒิปริญญาโทเป็นอย่างต่ำเช่นกัน ตำแหน่งสำหรับผู้สำเร็จปริญญาทางบรรณารักษศาสตร์ ให้มีฐานะเป็นอาจารย์โดยนัยการปฏิบัติงานในห้องสมุด เทียบได้กับชั่วโมงสอนในห้องปฏิบัติการ เมื่อพิจารณาบุคลากรห้องสมุดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าหัวหน้าบรรณารักษ์ของสำนักงานหอสมุดกลางเพียงแห่งเดียวที่ได้มาตรฐาน สำหรับหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ แม้ว่าจะมีวุฒิบรรณารักษศาสตร์ แต่ก็ยังต่ำกว่ามาตรฐาน เช่นเดียวกับบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะทุกแห่งที่ไม่ได้มาตรฐานเลย การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ย่อมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บริการของห้องสมุดทุกแห่ง ขาดประสิทธิภาพและไม่เป็นที่พอใจของนักศึกษาเท่าที่ควร นอกจากนี้ข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ ทศนา หาญพล ที่ยังคงพบในงานวิจัยครั้งนี้ คือเรื่องการปรับปรุงกิจกรรมารยาทของเจ้าหน้าที่ และต้องการให้เจ้าหน้าที่ให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้ามามากขึ้น

7. รายได้ของห้องสมุดเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะทำให้ห้องสมุดสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีรายได้ส่วนใหญ่จากงบประมาณประจำปี

และค่าบำรุงห้องสมุดเก็บจากนักศึกษาคนละ 100 บาท ซึ่งแบ่งให้สำนักงานหอสมุดกลาง 50 บาท และห้องสมุดคณะที่สังกัดอีก 50 บาท ดังนั้นหากคณะใดมีนักศึกษาเป็นจำนวนมาก งบประมาณของห้องสมุดก็จะมากตามไปด้วย ห้องสมุดที่ไม่มีปัญหาด้านรายได้ มีเพียง 2 แห่งคือ ห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ในการจัดสรรงบประมาณของห้องสมุด ควรจัดสรรตามที่มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกำหนดไว้ คือ งบประมาณของห้องสมุดมหาวิทยาลัย สำหรับจัดซื้อหนังสือ และวัสดุการอ่านอื่น ๆ ควรคิดเป็นรายหัว คือ ระดับปริญญาตรีอัตราอย่างต่ำ 150 บาท ต่อนักศึกษา 1 คน อาจารย์อัตราอย่างต่ำ 1,000 บาท ต่ออาจารย์ 1 คน (รวมอาจารย์พิเศษด้วย) การขาดแคลนงบประมาณในการซื้อหนังสือ วารสาร ตลอดจนครุภัณฑ์ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของห้องสมุดไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

1. อาคารและครุภัณฑ์ ผลการวิจัยพบว่าอาคารห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาที่ห้องสมุดเหล่านั้นประสบได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับอาคารคับแคบ มีเสียงรบกวนจากภายนอก แสงสว่างไม่เพียงพอและอากาศร้อนอบอ้าว นอกจากนี้อาคารห้องสมุดบางแห่งมีทางเข้าออกหลายทาง ทำให้มีปัญหาในเรื่องการป้องกันหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ สูญหาย ฉะนั้นจึงควรปรับปรุงอาคารห้องสมุดให้ได้มาตรฐานหรือใกล้เคียงมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยให้มีเนื้อที่พอเพียงที่จะดำเนินการได้ 10-15 ปี มีที่นั่งอ่านหนังสือในสามของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดหรือในแต่ละคณะ มีแสงสว่างเพียงพอ ควรติดเครื่องปรับอากาศเพื่อรักษาสภาพของหนังสือ และวัสดุการอ่านอื่น ๆ ในกรณีที่ไม่สามารถติดเครื่องปรับอากาศได้ ควรจัดหาพัดลมให้พอเพียงเพื่อบรรเทาความอบอ้าวของอากาศด้วย

ด้านครุภัณฑ์นั้น ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังขาดแคลนมาก ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรพิจารณาเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อครุภัณฑ์ที่ขาดแคลน ครุภัณฑ์ดังกล่าวควรมีลักษณะที่

เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีความสวยงาม และคงทนด้วย

2. หนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ หอสมุดทุกแห่งประสบปัญหาหนังสือมีจำนวนน้อย ทั้งนี้เพราะหนังสือกระจายอยู่ตามหอสมุดต่าง ๆ ในจำนวนแตกต่างกัน อีกประการหนึ่งหอสมุดหลายแห่งมีหนังสือและวารสารที่ซ้ำซ้อนกัน เพราะหอสมุดคณะจัดหาเองเป็นบางส่วน ดังนั้นในการจัดหาหนังสือและวารสารดังกล่าว ควรให้สำนักงานหอสมุดกลางดำเนินการเพียงแห่งเดียว เพื่อป้องกันการจัดหาซ้ำซ้อน ทั้งยังเป็น การประหยัดงบประมาณ บุคลากร และเพื่อความสะดวกในการทำสนธิบัตร ให้ผู้ใช้หอสมุดได้ ความสะดวกในการใช้บริการจากหอสมุดทุกแห่ง ตลอดจนสามารถควบคุมการจัดหาหนังสือและวารสารทุกสาขาวิชาให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม และจัดบริการยืมระหว่างหอสมุดให้ได้ดียิ่งขึ้น

3. บริการ สำนักงานหอสมุดกลางเพียงแห่งเดียวที่มีบริการครบถ้วนตามมาตรฐาน ดังนั้นเพื่อให้มีบริการครบถ้วนตามที่มาตรฐานกำหนด หอสมุดทุกแห่งควรมีบริการต่อไปนี้ 1) บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ให้บริการตอบคำถามแนะนำ และสอนให้รู้จักใช้หนังสืออ้างอิง และหนังสืออื่น ๆ ที่มีอยู่ในหอสมุด ช่วยการค้นคว้าโดยรวบรวมบรรณานุกรมในเรื่องที่ต้องการ ช่วยคนเรื่องราวและข้อมูลสำหรับการศึกษาและวิจัย 2) บริการด้านวารสาร ให้คำแนะนำในการใช้วารสาร จัดทำดัชนีวารสาร ทำสารระสังเขปบทความในวารสาร แปลและแปลสรุปบทความสำคัญในวารสาร ทำรายชื่อวารสาร และบทความที่น่าสนใจ และทำกฤตภาค 3) บริการไลศทัศนวัสดุ ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือในการใช้ไลศทัศนวัสดุทุกชนิด ให้บริการถ่ายเอกสารจากหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ 4) บริการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวและผลงานของหอสมุดรวมทั้งให้ความกระจ่างแก่ผู้ที่มาติดต่อสอบถามในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการใช้หอสมุด บริการทั้ง 4 ประเภทนี้ เป็นบริการที่หอสมุดทุกแห่งควรจัดให้มีขึ้น เพื่อให้ผู้ใช้หอสมุดได้รับประโยชน์และความสะดวกจากการใช้หอสมุดมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า หอสมุดมีปัญหาเกี่ยวกับการที่นักศึกษาไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของหอสมุด หอสมุดทุกแห่งควรมีระเบียบข้อบังคับเหมือนกันเพื่อ

ความสะดวกในการจดจำของนักศึกษา และเจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ทุกคณะควรสนับสนุนให้ วิชาการใช้หนังสือและห้องสมุดเป็นวิชาบังคับที่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคนจะต้องเรียน เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นความสำคัญของห้องสมุด รู้จักใช้ห้องสมุด ค้นหาหนังสือ วัสดุการอ่านอื่น ๆ และโลหทัศน์วัสดุได้อย่างถูกต้อง และรู้จักบรรยากาศในการใช้ห้องสมุด

เพื่อให้บริการของห้องสมุดทุกแห่งสนองความต้องการของนักศึกษา ซึ่งพักอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมด ห้องสมุดทุกแห่งควรให้บริการนอกเวลาราชการให้มากที่สุด เนื่องจากนักศึกษาใช้ห้องสมุดในเวลาเรียนได้ไม่สะดวก ห้องสมุดไม่ควรปิดบริการในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาระหว่าง 12.00-13.00 น. ของทุกวัน เจ้าหน้าที่ควรผัดกันไปรับประทานอาหารกลางวันเพื่อให้บริการได้ต่อเนื่องกัน ในกรณีที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเพียงคนเดียว ควรปิดบริการระหว่างเวลา 11.00 - 12.00 น.

สำหรับการส่งใบทวงหนังสือเกินกำหนด ตามปกติสำนักงานหอสมุดกลางจะส่งไปไว้ ณ ที่ทำการไปรษณีย์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งนักศึกษาไม่สนใจติดตามดูและการแจ้งให้นักศึกษารับหนังสือจองที่ประกาศไว้ ณ สำนักงานหอสมุดกลางชั้นบนนั้น ควรจะเปลี่ยนแปลงโดยการจัดส่งใบทวงหนังสือเกินกำหนด และใบแจ้งให้รับหนังสือจองไปประกาศที่ห้องสมุดคณะทุกคณะแทน โดยที่ยังคงประกาศให้รับหนังสือจองไว้ที่สำนักงานหอสมุดกลางตามเดิมด้วย

4. บุคลากร ห้องสมุดทุกแห่งยังขาดแคลน เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเหตุให้ห้องสมุดไม่สามารถจัดบริการที่มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ ควรได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาเพิ่มเติม และจัดหาเจ้าหน้าที่ใหม่ให้พอเพียงกับปริมาณงาน ในการจัดหาดังกล่าวควรกำหนดให้มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ด้วย นอกจากนี้แล้วบรรณารักษ์ทุกคนควรมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ โดยนับการปฏิบัติงานในห้องสมุดเป็นชั่วโมงสอนในห้องปฏิบัติการ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะในการปฏิบัติงานห้องสมุด บรรณารักษ์จะทำหน้าที่สอนเช่นกัน คือสอนให้นักศึกษารู้จักใช้ห้องสมุด หนังสืออ้างอิง

ตลอดจนให้บริการด้านการวิจัยต่าง ๆ การที่บรรณารักษ์มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ จะทำให้บรรณารักษ์มีฐานะเท่าเทียมอาจารย์อื่น ๆ ทุกประการ ซึ่งเป็นการจูงใจให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีวิถีทางบรรณารักษศาสตร์มาทำงานในหอสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น มากยิ่งขึ้นกว่าปัจจุบัน

5. รายได้ หอสมุดส่วนใหญ่ขาดแคลนงบประมาณในการซื้อหนังสือ วัสดุ การอ่านอื่น ๆ และครุภัณฑ์ สำหรับค่าบำรุงหอสมุดที่เก็บจากนักศึกษา หอสมุดแต่ละแห่ง จะได้รับในอัตรา 50 บาท ต่อนักศึกษาหนึ่งคนตามจำนวนนักศึกษาในแต่ละคณะ นอกจากนี้ งบประมาณประจำปีที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้ส่วนใหญ่มีอัตราค่า ทำให้หอสมุดทุกแห่งมีรายได้ สำหรับใช้จ่ายน้อย และประกอบกับต้นทุนการผลิตหนังสือ วัสดุ การอ่านอื่น ๆ และครุภัณฑ์ ต่าง ๆ ในปัจจุบันมีอัตราสูงขึ้นมา เป็นเหตุให้หอสมุดต้องจัดหาในราคาแพง ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรจัดสรรงบประมาณสำหรับหอสมุดให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อหอสมุดแต่ละแห่ง จะได้มีงบประมาณเพียงพอในการจัดหาหนังสือ วัสดุ การอ่านอื่น ๆ และครุภัณฑ์ ซึ่งจะ ทำให้บริการของหอสมุดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เนื่องจากเป็นที่ยอมรับทั้งบรรณารักษ์และนักศึกษาว่า อาคารสำนักงานหอสมุดกลางอยู่ไกล นักศึกษาใช้บริการไม่สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเวลาดังกล่าวนี้ เพื่อขจัดปัญหาที่ สำนักงานหอสมุดกลางควรร่วมมือกับหน่วยงานพาหนะ ของมหาวิทยาลัย จัดให้มีรถของมหาวิทยาลัยรับส่งนักศึกษาในเวลาดังกล่าวโดยเริ่มต้นที่ บริเวณสโมสรนักศึกษา หรือหอพักที่ 6 ซึ่งค่อนข้างจะเป็นศูนย์กลางของหอพักนักศึกษาทั้งหมด ไปยังสำนักงานหอสมุดกลางเป็นระยะ ๆ จนถึงเวลาปิดบริการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้ความ สะดวกแก่นักศึกษา และอาจารย์ของมหาวิทยาลัยที่ไม่มีรถส่วนตัวใช้ และเป็นการประกัน ความปลอดภัยของผู้ใช้บริการที่จะต้องเดินจากสำนักงานหอสมุดกลางกลับหอพักอีกด้วย

นอกจากนี้สำนักงานหอสมุดกลาง ควรจัดให้มีการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม โดยร่วมมือกับสำนักงานอธิการบดี อนุญาตให้นักศึกษาใช้บริการห้องอาหารของ สำนักงานอธิการบดีได้ โดยทางห้องอาหารจัดอาหารเพิ่มให้เพียงพอที่นักศึกษาจำนวน

หนึ่งจะให้บริการได้ ถ้าเป็นไปได้อำนาจงานหอสมุดกลางควรจัดจำหน่ายเครื่องพิมพ์
เพื่อให้ความสะดวกแก่นักศึกษาและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานหอสมุดกลางเอง ตลอดจนผู้ใช้
ห้องสมุดอื่น ๆ ด้วย

แต่เดิมนั้นสำนักงานหอสมุดกลาง เคยประสานงานกับหน่วยงานพาหนะจัดให้มี
รถของมหาวิทยาลัยรับส่งนักศึกษา จากหอพักไปยังสำนักงานหอสมุดกลางในเวลากลางคืน
ทั้งยังจัดให้มีการจำหน่ายเครื่องพิมพ์ในอาคารชั้นล่าง บริการทั้ง 2 ประเภทได้ล้มเลิก
ไป การที่ผู้วิจัยได้นำบริการทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวมาเสนอแนะให้ฟื้นฟูขึ้นใหม่ ก็เนื่อง
จากเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการของนักศึกษาและไม่เกินความสามารถของสำนักงานหอ
สมุดกลางที่จะจัดทำได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเรื่องสำนักงานหอสมุดกลางอยู่ไกลและ
นักศึกษาใช้บริการไม่สะดวก อย่างไรก็ตาม ขอเสนอแนะดังกล่าวเป็นเพียงการแก้ปัญหา
เฉพาะหน้าเท่านั้น เพื่อขจัดปัญหาให้หมดไปโดยสิ้นเชิง สำนักงานหอสมุดกลางควรเสนอ
ให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ได้พิจารณาหรือฟื้นฟูร่างแปลนอาคารสำนักงานหอสมุดกลางหลังใหม่
ซึ่งคณะกรรมการร่างแปลนชุดที่แต่งตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2518 ในสมัยศาสตราจารย์
พิมล กลกิจ เป็นอธิการบดี เป็นผู้นำเสนอเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2519 โดยจัดสร้าง
ในบริเวณระหว่างอาคารเรียนคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์กับโรงอาหารหลังเก่า
ซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่ในศูนย์กลางของชุมชนส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัย และตรงกับความต้องการ
ของนักศึกษาด้วย การสร้างอาคารสำนักงานหอสมุดกลางหลังใหม่ในบริเวณดังกล่าวย่อม
จะทำให้อาจารย์ และนักศึกษามาใช้บริการของสำนักงานหอสมุดกลางได้สะดวก และเพิ่ม
มากขึ้นกว่าเดิม โดยไม่จำเป็นต้องใช้บริการห้องสมุดคณะ ซึ่งจะเป็นการประหยัดบ-
ประมาณค่าล่วงเวลา จำนวนเจ้าหน้าที่ และเวลาที่จะต้องสูญเสียไปในการให้บริการนอก
เวลาของห้องสมุดคณะเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เน้นหนักในด้านการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบริการ

ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยขอนแก่น การวิจัยจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากมีการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ที่มีต่อบริการห้องสมุดทุกแห่งของมหาวิทยาลัย เพื่อปรับปรุงบริการของห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดทุกประเภท.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย